

Meddig terjednek az Evangélium követelményei?

GÖRFÖL TIBOR

Dorothy Day és az amerikai katolicizmus

1976-ban született Pécsen. A Pécsi Tudományegyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola oktatója, a Vigilia főszerkesztője. Legutóbbi írását 2020. 11. számunkban közzöltük.

Dorothy Day alakja és életútja a legelevenebb megtestesítője annak a kérdésnek, hogy a modern élet feltételei között vajon milyen területeken, milyen formában és milyen igényekkel lehet érvényt szerezni az Evangélium, vagyis Jézus Krisztus követelményeinek, felszólításainak és meggyőződéseinek. Mikor kell cselekednie egy katolikusnak? Miről alkothat véleményt az Evangélium fényében? Mikor kötelessége szót emelni? Milyen módon fejezheti ki, amit gondol? Hogyan tud élni a technikai kultúra által meghatározott társadalmakban? Mit tegyen, amikor korának nyilvánosságában az Evangéliumból gúnyt űző botrányokkal szembesül? Dorothy Day közel hatvan éven át töprengett ezeken a kérdéseken, és vívódásait folyamatosan olyan cselekvés kísérte, amely a hitelesség gyakorlatilag kétségbevonhatatlan pecsétjét ütötte egész szellemisségére. A magas, karcosú, megjelenésében is aszketikus benyomást keltő asszony, akit ma már Isten szolgáljaként emlegethetünk, mert boldoggá avatásának kezdeményezése kedvező fogadtatásra talált a hivatalos egyház részéről, olyan hatalmas felkiáltójele a közelmúlt katolikus világának, hogy sokan szinte már észre sem veszik, annyira túlnyúlik nagysága látóhatáruk kiterjedésén.

Állásfoglalásai a krisztusi üzenet alapján

1945. augusztus 6-án az Egyesült Államok atombombát dobott Hirosimára; az amerikai elnököt ujjongó örömmel töltötte el a siker. Szeptemberben Dorothy a következőket írta: „Truman igazán korának embere, mert ujjongó öröme készíti a pusztítást. Ez az ujjongó ember nem Isten gyermeke, nem Krisztus testvére, nem a japánok testvére”, nem azoké a bombától azonnal párává égő „férfiaké, nőké és kisgyerekeké, akik szétszóródtak a hét tenger minden szélirányában. Lehet, hogy hamvaikat belélegezzük a tüdönkbe, érezni fogjuk az arcunkon a New York-i ködben, és érezni fogjuk az esőben az eastoni dombokon.”¹ Ez a néhány szó egész programot foglal össze: a háborús viszonyok között a nyugati tudomány csodájaként számontartott és a nemzetiszocialista irányultságú barbársággal szemben jogosan használt ellenfegyvernek vélt bomba elfogadhatatlan agyremnek tűnik az ártatlan áldozatokhoz és a legmélyebb keresztény igényekhez képest. Az átfogó struktúrák helyett az egyes ember, a politikai érvelés helyett a krisztusi üzenet foglalkoztatta Dorothyt, s ezért olyan állásfoglalásokat engedett meg magának, amelyek nemcsak naivnak,

¹A cím nélkül említett írások minden esetben a *Catholic Worker* hasábjain jelentek meg, ezért külön forrás-megjelölés a továbbiakban nem tartozik hozzájuk.

idejétmúltlnak és egyoldalúnak tűntek sokak szemében, de egyenesen a józan kereszténységgel ellentétesnek is.

Igaza van-e annak, aki a szegénység, a munkanélküliség, a háború, az ipari termelés, a kilakoltatások, a halálbüntetés, a sztrájkok és az emberi együttélést átható gyűlölet kérdéseiben az Evangéliumra hivatkozva gyökeresen békepárti és munkásbarát nézeteket vall? Igaza van-e, vagy egyetlen kézlegyintéssel letudható marxista és kommunista szimpatizánsnak? A kérdés eldöntéséhez legalább a következő tényezőket érdemes szemügyre venni: 1. milyen gyümölcsöket teremnek állásfoglalásai és tettei; 2. milyen viszonyt alakít ki a hivatalos egyházzal; 3. hogyan hivatkozik a jézusi felszólításokra; 4. milyen a személyes vallásossága, van-e belső élete? A következők során ez a négy kérdés szolgál a Dorothy Day alakjának és jelentőségének körvonalazására irányuló kísérlet alapjául.

Szellemi útja

1. Dorothy szellemi útja radikálisan baloldali, anarchista és kommunista körökből indult. 1897-ben született New Yorkban, s bár szülei megkereszteltették (az episzkopális egyház tagja lett), néhány fiatalkori vallási fellángoláson túlmenően a kereszténység nem játszott szerepet az életében. Egyetemre is csupán két évig járt, ahol belépett a szocialista pártba, de húszéves korától már baloldali lapok munkatársa volt, sokszor szabadúszóként (mások mellett Trockijjal is készített interjút). Bohém és kommunista New York-i baráti körének hosszú ideig a drámaíró Eugene O'Neill is tagja volt (törzshelyük szolgált később a *Ha eljő a jeges* helyszínéül), de mindketten elütöttek a többiektől: azonos vallási nyugtalanság hajtotta őket, nem érték be a feminizmussal, a háborúellenességgel és a művészettel, s bár Dorothy már ekkor be-belépett templomokba, későbbi vallomása szerint O'Neill alakította ki benne Isten létezésének tudatát, az a drámaíró, aki élete végig küszködött és harcolt Istennel. Egyik társuk öngyilkosságának hatására a fiatal lány aztán végleg távolodni kezdett a csoporttól: egyre magányosabb lett, egyre inkább valami mást kezdett keresni, s amikor egy utólag „igen rossznak” minősített regényének bevételeiből (*A tizenegyedik szűz* 1924-ben jelent meg) kis házat tudott venni magának Staten Islanden, új korszak kezdődött az életében.

²A *The Long Loneliness* (Hosszúra nyúló magány) című önéletrajz 1952-ben jelent meg, mintegy a *From Union Square to Rome* (A Union Square-től Rómáig) című 1938-as önéletrajz javított és kibővített változataként. A *The Long Loneliness*-ből származó szakaszok forrása a továbbiakban külön nincs feltüntetve.

A házba a természettudományok iránt érdeklődő, harcosan ateista élettársával költözött, aki rányitotta a szemét a világ és a természet szépségére, s részben ennek hatására Dorothy a Bibliát is fel-fellapozta olykor. 1925-ben váratlan terhessége ismét fordulópontot eredményezett belső fejlődésében, mivel eltökélte magában, hogy a gyermeket katolikusnak fogja kereszteltetni, amit viszont az anarchista nézetei miatt eleve család- és intézményellenes apa oly hevesen ellenzett, hogy Dorothy válaszút elé került: vagy a szerelmet, vagy kibontakozóban lévő vallási meggyőződését választja, ahogyan egyik önéletrajzában fogalmazott: „a kérdés egyszerűen az volt, hogy az embert vagy Istent választom-e”.² Az 1926-ban megszületett lány a Tamar nevet kapta, Dorothy szakított az apával, és a szakítás másnapján, 1927. december 29-én belépett a katolikus egyházba.

Barátai szemében szörnyű ámulást követett el, cserbenhagyta a munkásokat, a szegényeket és a kizsákmányoltakat, s a kiváltságosok között foglalt helyet. Dorothy számára is kínzó gyötrelmet jelentett, hogyan maradhat hűséges azokhoz, akik miatt egész baloldali aktivizmusába belekezdett, „a munkásokhoz, a világ szegényeihez, akik társaságában Krisztus az életét töltötte”. 1932 decemberében Washingtonban részt vett a kommunista barátai által szervezett munkanélküli tüntetésen, s a kisemmizetteket szemlélve gyötrelmében egy templomba menekült, ahol azért fohászolt, hogy vallási meggyőződéséhez hűen is javára tudjon lenni a szegényeknek. Az általa is táplált „hagiográfiai” hagyomány szerint hazatérve a lakása bejáratánál egy elhanyagolt külsejű, francia akcentussal beszélő, kopott öltönyének zsebeit könyvekkel és röplapokkal telezsúfoló furcsa alak várta (a *Commonweal* egyik szerkesztőjétől kapta meg a címét): Peter Maurin, a hamarosan megszülető *Catholic Worker* (Katolikus Munkás) másik alapítója (valójában Peter csak aznap este kereste fel, de ez lényegében elhanyagolható különbség).

**Barátsága Peter
Maurinnal és
a *The Catholic Worker*
megalapítása**

A kerekén húsz évvel idősebb, huszonegy testvérével együtt Franciaországban felnövő Peter Maurin, aki elhanyagolt megjelenésén soha nem változtatott (amikor megkérdezték tőle, miért nem öltözködik rendszeresen, azt felelte, nem akar irigységet kelteni másokban), ekkor már évtizedek óta az Egyesült Államokat járta, szállásért és élelemért cserébe fizikai munkát vállalt, s közben a katolikus társadalmi tanítás elvei alapján a korabeli nehézségek és problémák megoldásán töprengett. Elvetette a marxizmust, de sajnálta, hogy az Evangéliumban rejlő „gyűjtőanyagot” az egyház nem használja fel a társadalmi betegségek orvoslására. Más lesz a jövő, ha átalakítjuk a jelent, vallotta, és a jelen megváltoztatását mindenkinek magán kell kezdenie.

Dorothy és Peter barátsága csak az egyháztörténelem legnagyobb barátságaihoz fogható. Kezdeti programjuk három pilléren nyugodott. A katolikus társadalmi eszmék megvilágítása és megismertetése érdekében újságra van szükség: ez lett a *The Catholic Worker*. A plébániákon befogadóhelyet kell létesíteni a munkanélkülieknek és a hajléktalanoknak: ebből lettek a *houses of hospitality*, a vendégszeretet házai, ahol a pénzszeretet és a gazdasági fejlődés hajszolása helyett az irgalmasság cselekedetei érvényesültek. Harmadsorban a csak háborút és nyomort kínáló társadalmi berendezkedés helyett újfajta közösséget kell biztosítani az embereknek, ahol az élet tisztelésének jegyében értelmesen dolgozhatnak: ebből születtek a mozgalom farmjai.

A mozgalom rövid időn belül hatalmasra bővült. Az újság, amelynek első példánya 1933. május 1-én kezdtek árulni egyetlen centért New Yorkban, idővel már százötvenezer példányban jelent meg (csak maga Dorothy ezerötven cikkét jelentetett meg benne), az ingyenebédre és ingyenkávéra naponta több százan kezdtek érkezni, s tíz év alatt harminc további ház létesült az Államokban. „Míg az egyházi vezetők beérték azzal, hogy az emberi méltóságról és a társadalmi támogatási rendszer fontosságáról beszéltek, a mozgalom tagjai a mindennapokban életre váltották a pápák szociális enciklikáiban foglalt

³Sharon Erikson Nepstad:
*Catholic Social Activism.
Progressive Movements
in the Unites States.*
New York University
Press, New York,
2019, 45–46.

Viszonyulása a hivatalos egyházhoz

⁴Dorothy Day:
Holy Obedience. In
Robert Ellsberg (szerk.):
*Dorothy Day: Selected
Writings.* Orbis, Maryknoll,
1992, 168–172.

eszményeket. Akik segítségért folyamodtak hozzájuk, azokat soha nem »esetként«, hanem vendégként kezelték. Szeretettel fordultak feléjük, nem lenézéssel, jóllehet megpróbáltatásaik miatt a segítségkérők sokszor ellenségesek és dühösek voltak. Nem próbálták megtéríteni, egyszerűen csak elfogadták őket.”³ Dorothy közben fáradhatatlanul járta az országot, írt, s a New York-i Mott Streeten fekvő „főhadiszállása” országszerte fogalom lett. A mozgalom egészen új szereppel és jelentőséggel ruházta fel a katolikus laikusokat, akik egyre határozottabb hangon kezdték véleményt formálni a társadalmi igazságossággal, a háborúval, a békével, a lelkiismereti szabadsággal és más nagy kérdésekkel kapcsolatban. Nem meglepő, hogy egyetlen szekértábor és egyetlen meglévő mozgalom sem tudott mit kezdeni a *Katolikus Munkás* elveivel és tevékenységeivel: egészen újszerű kezdeményezés született, s szellemiségét a mai napig képviselik az amerikai kereszténység olyan jeles alakjai, mint az Orbis kiadót komoly teológiai tényezővé emelő Robert Ellsberg vagy az ortodox Jim Forest.

2. Ha valaki a legkényesebb társadalmi kérdésekben az Evangéliumra hivatkozva egészen határozott véleményt formál, joggal merül fel a kérdés, miként viszonyul a hivatalos egyházhoz, főként Amerikában, ahol a hivatalos állásfoglalások nem mindig voltak összhangban Dorothy Day munkásbarát és háborúellenes megnyilatkozásaiival. A *Katolikus Munkás* esetében kulcsfontosságú volt ez a kérdés, közel öt évtized története pedig mérhetetlen sokaságban szolgáltat adalékokat a feltérképezéséhez.

A Dorothy és Peter között meglévő különbségek a papság megítélésében is jelentkeztek. A francia reformer elsődlegesen elvek és struktúrák szintjén gondolkodott, nem pontszerű és kézzelfogható problémák kezelése foglalkoztatta, hanem az egyházi tanítás lehető legszélesebb körű érvényesítésére törekedett (ezért nagy csalódással is töltötte el a *Catholic Worker* megítélése szerint nem eléggé elméleti beállítottságú első száma), s e téren az egyházi hivatalban sokszor a társadalom evangéliumi átalakulásának kerékkötőjét látta. Dorothy ellenben soha nem volt hajlandó általánosságban elmarasztaló megjegyzéseket tenni a papságra és a püspökökre, mindig magától értetődően fontosnak tartotta, hogy jó kapcsolatot ápoljon a helyi püspökkel, és úgy beszélt az egyházi előljárók iránt tanúsítandó engedelmességről, hogy az még a zsinat előtti katolicizmuson belül is szokatlanul problémamentesnek tűnhetett („hiszek, ezért engedelmeskedem”).⁴

Számtalan esetben alkalmá is nyílt arra, hogy gyakorolja az egyházi engedelmességet. Még közeli munkatársait is meghökkentette olykor, milyen természetesen követte gyóntatóinak útmutatásait, amikor pedig Patrick Hayes bíboros, New York-i érsek lelki tanácsadót rendelt a *Katolikus Munkás*hoz, gondolkodás nélkül elfogadta. A mozgalom lelkigyakorlatai soha nem laikus vezetéssel folytak, s országszerte oly sok plébánosnak volt az a benyomása, hogy a *Katolikus Munkás*ban a megújulásért mondott fohászai találnak meghallgatásra, hogy az újság eladott példányainak jelentős részét a csoportos egyházközségi rendelések tették ki. A *Catholic Worker* nem adott teret Peter Maurin hie-

⁵Jim Forest: *All is Grace. A Biography of Dorothy Day*. Novalis – Orbis, Toronto – Maryknoll, 2011, 196–201.

Súrlódások a hierarchiával

rarchiaellenes megnyilvánulásainak, amikor pedig Ammon Hennessy, a mozgalom egyik legendás — anarchistából katolikussá váló — tagja egy nyilvános rendezvényen a XII. Piuszal kapcsolatos véleményét firtató kérdésre azzal válaszolt, hogy a pápa is csak amolyan olasz gengszter, Dorothy roppant haraggal marasztalta el.⁵

A pápák amúgy is gyakran képezték tárgyát a *Catholic Worker*ben megjelenő szövegeknek. XXIII. János már a *Pacem in terris* megjelenése előtt közel állt Dorothyhoz (találkoztak is Rómában), VI. Pálról pedig csak a legnagyobb tisztelet hangján nyilatkozott (egy alkalommal egy vatikáni küldöttség tagjaként másodmagával arra méltatták, hogy személyesen a pápa kezéből részesülhetett szentáldozásban). XII. Piusz is ismerte, mivel francia vatikáni nagykövetté választása után Jacques Maritainnek az egyik első dolga volt, hogy a *Catholic Worker*ben megjelent szövegekből válogatást nyújtson át a pápának.

Súrlódásokban sem volt hiány — hogyan is lehetett volna? A II. világháború idején egyik írásában Dorothy arra biztatta a férfiakat, hogy ne jelentkezzenek a sorozáson, mire Francis Spellman bíboros értésére adta, hogy ezúttal túlságosan messzire ment. A figyelmeztetést nyomban önkorrekció követte, és Dorothy úgy módosította álláspontját, hogy mindenki cselekedjen lelkiismerete szerint. Ettől azonban a legkevésbé sem változott a háborút és a háborúnak nyújtott egyházi támogatást egyaránt elítélő véleménye. Máskor nem simultak el ilyen könnyen a dolgok. 1949-ben a New York-i egyházmegye közel kétszázötven sírásója sztrájkba lépett az ötvenórás munkahét és az alacsony bérek miatt, Spellman bíboros azonban nem engedett követeléseiknek, kommunistának minősítette a munkásokat, s amikor tarthatatlan lett a helyzet, szeminaristákkal hantoltatta el a feltorlódott koporsókat. A *Catholic Worker* mindvégig a sztrájkolók pártján volt, s végül a kompromisszummal záró munkabeszüntetés rendezésével sem volt elégedett, mert úgy vélte, mindent másként kellett volna intézni az ügyben, pusztán azáltal, hogy emberszámba veszik a munkásokat.⁶ „Most olyasmivel szembesülünk, amire soha nem számítottunk volna, a háború egy másik formájával, a legkeserűbb, legszomorúbb háborúval, a munkások és az egyház, a laikusok és a papság közötti ellentéttel. Letaglózó maga a gondolat is, és szörnyű látni az egészet” — írta Dorothy márciusban a bíborosnak.⁷

Hasonló feszültség adódott a vietnámi háború idején. Noha a *Katolikus Munkás* Spellman bíboros hivatalos engedélyével hatalmas példányszámban terjesztette *A katolikusok és a katonaság lelkiismereti megtagadása* című tájékoztatóját, azzal nem tudott egyetérteni, hogy a New York-i érsek Vietnámba utazva a lelkére kötötte az amerikai katonáknak, nem érhetik be kevesebbel a teljes győzelemnél — miközben a pápa a tárgyalásos úton megkötött béke fontosságára intett.

3. Nehéz meghatározni, miért számít javarészt ismeretlennek Magyarországon Dorothy Day. Észak-Amerika 20. századi katolikus szellemisége általában sem vált ki különösebb érdeklődést mifelénk, s a múlt század amerikai nagyságai közül talán csak Thomas Merton alakja véssődött be a katolikus köztudatba, miközben továbbra is az ismeretlenség

⁶A kis híján az újság felfüggesztésével járó ügyről és jogi vonatkozásairól részletesen tájékoztat David L. Gregory: *Dorothy Day, Workers' Rights and Catholic Authenticity*. Fordham Urban Law Journal 26 (1999), 1371–1392.

⁷Robert Ellsberg (szerk.): *All the Way to Heaven. The Selected Letters of Dorothy Day*. Image Books, New York, 2010, 219. (az egész levél: 218–220.).

**A hegyi beszéd
szellemiségének
követése**

⁸Lásd Ammon két önéletrajzát: *The Autobiography of a Catholic Anarchist* (1954); *The Book of Ammon* (1965) (Ammon nehezen hozzáférhető könyvei 2010-ben és 2011-ben tekintélyes kiadónál ismét megjelentek).

homálya fedi a lelki élet olyan mestereit, mint Fulton Sheen, a katolikus irodalom olyan óriásait, mint Walker Percy és Robert Lax, a szociális elkötelezettségű aktivizmus olyan hőseit, mint Catherine de Hueck Doherty. Ezen a közömbösségen túlmenően azonban általában Dorothy egész evangéliumi magatartása, kritikai igényű katolikus szelleme, munkásművészet elkötelezettségével párosuló hagyományos vallásossága is idegenül hat az európai környezetben. Megnyilatkozásait mindig Jézus felszólításaira és kijelentéseire hivatkozó érveléssel támasztotta alá, ezért gondolkodásának ez az alapszerkezete külön figyelmet érdemel.

Nyilvános állásfoglalásaihoz a hegyi beszéd minden spiritualizálástól mentes közvetlen megértését vette alapul. Ammon Hennesy is azért csatlakozott hozzá, mert belátta, hogy „az egész világ a hegyi beszéd elmentését műveli, s a gyűlöletre halmozott gyűlölet csak további gyűlöletet és bosszúszomjat szül; a napnál világosabb, hogy ez a rendszer nem működőképes”.⁸ Amikor az Egyesült Államok belépett a II. világháborúba, 1942 januárjában a *Catholic Worker* első oldala egyértelművé tette, hogy „továbbra is kinyomtatjuk a mindig, a világ végezetéig velünk lévő Krisztus szavait. »Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék titeket, s imádkozzatok üldözőitekért.« Továbbra is pacifisták vagyunk. A hegyi beszéd a kiáltványunk. (...) Szeretjük az országunkat, de inkább az irgalmasság cselekedeteit pároljuk, mintsem a háborús tetteket.” Nem tudott másként gondolkodni 1936 nyarán sem, a spanyol polgárháború kitörésének idején, amikor a katolikusok döntő többségének szemében magától értetődő volt Franco támogatása. Dorothy egyik oldalnak sem állt pártjára: „Nem fogadjuk el, hogy erőszakkal kellene megoldani személyes, nemzeti és nemzetközi vitákat. Vessünk csak egy pillantást Németországra, és máris meglátjuk, mennyi szeretetre számíthat a katolikus egyház [a fasisztáktól].” Papok és szerzetesek közül is számos vértanúja van a spanyol helyzetnek, „de tisztelhetjük-e úgy a vértanúkat, hogy a nevükben kezünkbe vesszük azokat a feyvereket, amelyeket nem voltak hajlandók használni?” Ugyanígy szellemben tiltakozott a harmincas évek derekán a mexikói keresztényüldözés és a német zsidóellenesség ellen.

Hányan, de hányan vádolták az ellenségszeretetre, az erőszakmentességre és az imádság útjára figyelmeztető intései miatt naivitással, a politikai érzék teljes hiányával, sőt felelőtlenességgel és könnyelműséggel is. Nem tudott mást válaszolni nekik, mint azt, hogy a jézusi tanítás szerint a feyvereknek és az erőszaknak semmilyen körülmények között nem lehet létjogosultságuk. Amikor a *Katolikus Munkás* szemére hányták, hogy nem adják meg a császárnak, ami a császáré, Ammon Hennesy csak annyit mondott: „Mostanában túl sok teret nyert erre felé a császár; ideje, hogy valaki Istenért is szót emeljen.” A vietnámi háború idején a jezsuita Daniel Barrigan azt tanácsolta, hogy a férfiak inkább a katonai behívójukat égessek el, mintsem napalmmal a vietnámi gyerekeket, Dorothy azt írta, hogy „nem engedetlenek, hanem engedelmesek a kereszt útja iránt; engedelmeskednek annak a parancsnak, mely szerint nem szabad ölnünk. Nem őket kell vádolni. Magát a kormányt vádolom, és mindannyiunkat, ezekért a vietnámi tö-

Erőszakmentesség és engesztelés

meggyilkosságokért, a falvak elpusztításáért, az emberek megsemmisítéséért, az emberrablásokért, kínzásokért, nemi erőszakokért és gyilkosságokért, amelyek híre eljutott hozzánk. (...) Engesztelésre van szükség. Engesztelnünk kell azért, amit testvéreinkkel műveltünk.”

A hegyi beszéd konkrét felszólításai és a teljes erőszakmentesség igénye gyakran párosult az engesztelés vállalásával a mozgalom tagjainál. Dorothy a börtönt is többször megjárta, az ötvenes évek második felében többször is, mivel az esetleges atomtámadásra való felkészülés jegyében minden New York-i lakosnak előírták, hogy a jelzőszíre-na hangjára vonuljon óvóhelyekre, pincékbe vagy lakásokba, ám Dorothy úgy vélte, hogy az efféle intézkedések teljesen értelmetlenek atomtámadás esetén, és nem volt hajlandó teljesíteni az előírásokat. „Meggyőződésünk, hogy a légiadók csak az ellenségtől való félelemre akarnak rávenni minket, a helyett a szeretet helyett, amelyre Jézus Krisztus int minket, s ezért tiltakoznunk kell. Legalább alkalmunk van megmutatni, hogy tényleg hiszünk abban, azért vagyunk a földön, hogy szeressük Istent és a felebarátunkat.” A börtönből 1957-ben azt üzentte, hogy „mi is polgárai vagyunk országunknak, s ezért bennünket is felelősség terhel. Tiltakozásunk apró gesztusával csekély mértékben engesztelni akarunk azért, amit elkövtünk Hirosimában, s amit továbbra is művelünk efféle fegyverek előállításával és tesztelésével.”

Az igazságos háború és a jogos önvédelem eszméjére hivatkozók soha nem tudták eltéríteni erőszakmentességétől Dorothyt. Kitartásáért sokszor súlyos árat kellett fizetnie. A spanyol polgárháború, a világháború és a vietnámi háború idején egyaránt tömegével mondták le előfizetésüket a *Catholic Worker* olvasói, egyes püspökök pedig kitiltották a lapot a templomokból és az egyházi iskolákból. Fizikai bánatalmazásra is sor került, például a harmincas évek végén. Amikor hetente sugárzott rádióadásában Charles Coughlin atya heves kirohanásokat intézett Rooseveltnél, a zsidók és kommunisták ellen, a gazdasági világválságok zsidó bankárok nemzetközi összeesküvésének számlájára írta, s általában is a szegény és a gazdag zsidók bomlasztó terveire figyelmeztetett, *Social Justice* (Társadalmi igazságosság) című lapjának árusítói esetenként meg is verték a *Catholic Worker* árusítóit. Az indulatok elharapózását látva Dorothy lapjában maga Jacques Maritain jelentetett meg írást az antiszemitizmus veszélyéről.

Lelki élete

4. Kiben ne keltene érdeklődést ezek után az a kérdés, hogy milyen lehetett ennek a különleges asszonynak a belső élete és a vallásossága? Dorothy azok közé tartozik, akik nehézség nélkül beszéltek lelki életükről, s ha a magamutogató kitérkezés nem is volt kenyerre, írásainak jóvoltából egészen mélyre tekinthetünk belső világába. Elegendő életszentségének csupán néhány dimenzióját ki-domborítani — a szentség pedig kezdettől fogva szerves része volt a mozgalom szellemiségének, Peter Maurin az egész életet és történelmet csak a szenteken keresztül tudta látni, mindig a lelkiség el-sősségét hirdette, s ha pénzszerűben voltak, csak annyit mondott: „a szentek történetében mindig az imádság az útja a tőkének; Isten el-küldi, amire szükségünk van, ha tényleg szükség van rá”.⁹

⁹Jim Forest: art. *Peter Maurin*. In Michael Glazier – Thomas J. Shelley (szerk.): *The Encyclopedia of American Catholic History*. Liturgical Press, Collegeville, 1997, 975–978.

Dorothy második önéletrajza, a *Hosszúra nyúló magány* szerint szerzőjét „a New England-i írek, az olaszok, a magyarok, a litvánok, a lengyelek, a szegények hatalmas tömegei, a munkások, vagyis az amerikai katolikusok” vonzották az egyházhoz. Ennek ellenére belső életének kezdetektől fogva nem a letörtség vagy az igazságtalanságok felett érzett felháborodás volt a forrása: „azért imádkozom, mert örülök, nem azért, mert szomorú vagyok; nem boldogtalanságomban, bánatomban, kétségbeesésemben fordulok Istenhez, nem vigaszért vagy hogy kapjak valamit” — egyszerűen lehetetlen volt nem imádkoznia. Pontosan tudta, olykor mennyire nehéz teljesíteni az „öröm kötelességét”, de egész lelkiségének a hála volt az alaphangoltsága. Ezzel együtt vallásgyakorlása a katolicizmus hagyományos pillérein nyugodott: hajnali kelés után minden reggel szentmise, hosszas elmélkedés egy-egy szentírási szakaszon, rendszeres rózsafüzér, gyakori gyónás és böjt, visszavonultságban töltött lelkigyakorlatok, napokig, hetekig, olykor hónapokig; a zsolozsma imádkozásához már azelőtt hozzászólt, hogy bencés obláta lett volna (1955-ben). Mind-ebben nincs semmi rendkívüli, ám Dorothy minden írásából kiténik, hogy az alapvető hálának és a hagyományos vallási formáknak köszönhetően „mindennapjai során szüntelenül Istenre figyelt”.¹⁰ Naplói a mai napig lenyűgöző dokumentumai ennek a figyelemnek, amely, mint oly sokaknál, nála is a szentmiséből és az Eucharisztia-ból táplálkozott: a transzparenssekkel vonuló, börtönbe vonulni kénytelen és a tabernákulum előtt térdelő Dorothy teljes egységet alkot.

¹⁰Robert Ellsberg:

Introduction. In uő (szerk.): The Duty of Delight. The Diaries of Dorothy Day. Image Books, New York, 2010, xiii–xxxviii., xix.

Laikus életszentség

Az életszentség e formájának sajátos árnyalatát nemcsak az alakította ki, hogy Dorothy laikus és nő volt, de az is, hogy gyermeket nevelt. Leveleiből és naplóból tudjuk, hogy a katolikus egyházba való belépése után is nagyon szeretett volna házasságot kötni Tamar apjával, szeretett volna népes családot alapítani, és fontos volt számára a nőisége. Vallási meggyőződése miatt azonban nem teljesülhettek vágyai. Ráadásul, ahogyan gyarapodott a mozgalom, és tömegek keresték a támogatását, egyre kínzóbban gyötörte az a kérdés, jó anyja tud-e lenni a lányának (a laikus életszentség szempontjából még bőven van mit tanulnunk ettől a szülői, írói és szociális hivatását összehangolni próbáló asszonytól). Az sem magától értetődő, hogy egy már életében szentként tisztelt asszonyról az unokája tollából olvashatunk „bensőséges portrét”.¹¹ Örvendetes lenne, ha a laikus életszentség efféle mozzanataival egyre gyakrabban találkozhatnánk, már csak azért is, mert Dorothy-nál nyoma sincs annak a múlt század derekán még általános tendenciának, hogy akik új célkitűzéseket fogalmaznak meg, sokszor szembehelyezik őket másokkal: „aki a házasság nagyrabecsüléséért küzd, ritkán tudja elkerülni, hogy elmarasztalja az evangéliumi tanácsokat, aki pedig a laikusok tevékeny egyházi szerepéért száll síkra, ritkán kerül el, hogy oda ne szúrjon a szerzetesi életállapotnak, különösen a szemlélődő szerzeteseknek”.¹² Mennyire jótékony, hogy Dorothy minden efféle hajlamtól mentes!

Az Eucharisztia és a *Katolikus Munkás* mellett főként az irodalom biztosította azt az emberi melegséget Dorothy számára, amelyre szük-

¹¹Kate Hennesy:

The World Will Be Saved by Beaty. Dorothy Day – An Intimate Portrait of My Grandmother. Scribner, New York, 2017.

¹²Hans Urs von Balthasar:

Das Evangelium als Norm und Kritik aller Spiritualität in der Kirche. In uő: *Spiritus Creator. Skizzen zur Theologie III.* Johannes Verlag, Einsiedeln, 1967, 247–263., 262.

¹³Paul Elie: *The Life You Save May Be Your Own. An American Pilgrimage.* Farrar, Straus and Giroux, New York, 2003, 440.

¹⁴Robert Ellsberg (szerk.): *All the Way to Heaven. The Selected Letters of Dorothy Day*, i. m. 368. (az egész levél: 366–368.).

Ismeretlensége Magyarországon

¹⁵Kate Hennesy: *The World Will Be Saved by Beaty. Dorothy Day – An Intimate Portrait of My Grandmother*, i. m. 281.

sége volt.¹³ 1940 nyarán a következőket jegyezte fel naplójába: „Kapcsoljátok ki a rádiót. Tegyétek félre a napilapokat. Hetente olvassátok el az aktualitások összefoglalóját, és inkább olvasással töltsétek az időtöket. A regények révén ráébredhetünk, hogy minden korszak veszélyes, az emberek veszélyes világban élnek, s állandóan fenyegeti őket, hogy elveszítik vagy megnyomorítják testüket és lelküket.” Élettörténete egészen elképzeltetetlen az orosz irodalom, Sigrid Undset vagy Graham Greene nélkül. Az irodalom jellegzetes józanságához is kétségkívül hozzájárult. Amikor például 1962-ben Thomas Merton lelkesülten megírta neki, mennyire örül, hogy sok beatnik bukkan fel a mozgalom háza táján, Dorothy leintette: „Attól tartok, nem bánok túl kedvesen azokkal az értelmiségekkel, akik az étkezőben a nap terhet viselő munkások elé tolakszanak, s a lakásainkba beköltözve mindenkit igyekeznek kitérni a bulijaikkal és a nőikkel. Felőlem nyugodtan alhatnak a parkokban. Sajnos viszont nekünk itt maradnak a terhes nők, akikért az imáit kérem. Nekem nőként kell néznie ezeket a dolgokat, s ezért kénytelen vagyok törődni mindazzal, ami a testtel kapcsolatos. A bűn az bűn marad, és csak a szentimentalisták csinálnak misztikát belőle.”¹⁴

Úgy tűnik, mióta kereken kilencven évvel ezelőtt megjelentek Dorothy első írásai a *Commonweal* és az *America*, majd a *Catholic Worker* lapjain, egyáltalán nem váltottak ki érdeklődést Magyarországon: egyetlen szövegét sem fordították le, senki nem tartotta fontosnak a bemutatását, a nevét is alig írták le, könyveiből egyetlen példányt sem található egyetlen magyarországi könyvtárban sem. Úgy tűnik, szokatlanul hatott, hogy miközben az imádságnak és böjtnek szentelte az életét, határozott véleménye volt mindenről, ami körülötte történt, s véleményének kendőzetlenül hangot is adott. Úgy tűnik, szokatlanul hatott, hogy nem érte be általános elvek hangoztatásával, hanem transzparenszel a kezében utcára vonult, amikor úgy vélte, sérülnek az élete alapjául szolgáló elvek. Úgy tűnik, szokatlanul hatott, hogy nem állami támogatásra akarta alapozni, amit tett (amikor megkérdezték tőle, miért nem igényelt közhasznú státuszt, s miért nem tett szert komoly állami támogatásra, csak annyit válaszolt: „nem hiszünk dokumentumok aláírásában”).¹⁵ Úgy tűnik, nehéz mit kezdeni egy ilyen asszonnyal, de ideje lenne a változásnak e téren, még mielőtt boldoggá avatják Dorothy Dayt, Isten szolgáját, a szegények testvérét és Krisztus testének hűséges tagját, máskülönben óhatatlanul szegyenkezni fogunk, amiért érzéketlenek voltunk a szentségnek arra a hangjára, amely atomfegyverek, elevenen elégő ázsiai gyerekek, semmibe vett munkások és önelégült középosztálybeli katolikusok közepette a krisztusi béke eszelősnek és válhatatlanul egyszerűnek tűnő útjára hívta korának közömbös és anyagiasság embereit.